

ANGYAL LÁSZLÓ

„Zsindely van a háztetőn...”

A Bihari kistérség Hajdú-Bihar megye déli részén helyezkedik el. Határai szomszédosak a Hajdúsággal, a Sárréttel, a Körös vidékkel és az Érmellékkel.

A megye Szent István király idején szerveződött a ma Romániában található bihari földvár köré. A vármegye folyamatosan fejlődött, változott az évszázadok alatt. Időközben a magyar középkor egyik legjelentősebb szellemi, vallási központja, Nagyvárad lett a székhelye, melynek vára a végvári rendszer egyik kulcsfontosságú eleme volt. A török hódoltság óriási változásokat hozott Bihar vármegye életében, jelentősen átalakítva etnikai viszonyait is. A megye hadi cselekmények, hadjáratok felvonulási területévé vált, császári és török seregek dúlták fel, elpusztítva a magyar falvak sokaságát. Történelmünk egyik dicső fejezete is itt, ebben a térségben veszi kezdetét 1604-ben, amikor Bocskai István, egykori váradi kapitány az Álmosd és Diószeg közötti területen vakmerő támadással megveri az ellene felvonuló császári csapatokat. A csata nyitánya lett a sikeres Bocskai-szabadságharcnak. A kétéves küzdelmet lezáró Bécsi béke biztosította a magyar rendi és vallásszabadságot. Bihar az Erdélyi Fejedelemség részeként, később Habsburg fennhatóság alatt folytatta életét, majd a dualizmus korában élte egyik virágkorát. Ennek a fejlődésnek vetett véget Trianon, elvágva a térséget természetes gazdasági, kulturális központjától, Nagyváradtól. A térség az 1950-es években történt közigazgatási rendezés után lett Hajdú-Bihar megye része. A történelmileg is összetartozó településekből kialakult kistérség területe 1225,53 km², a legnagyobb területi kiterjedésű és település-számú (29 db) kistérségek egyike az országban. A halmozottan hátrányos helyzetű kistérség mind a természetföldrajzi, mind a történelmi múltból fakadóan egységes, hasonló gazdasági mutatókkal rendelkező terület.

Figyelemre méltó természeti értékeit a *Bihari-sík Tájvédelmi Körzet* gondolja a kistérség 25 települését érintve. A táj sok természetes vagy természet-hez közeli formakinccsel rendelkezik. Figyelemre méltóak az egykori folyóhát maradványok (porongok, vagy laponyagok), régi folyómedrek és feltöltött morotvák, erősen padkásodó szikes gyepek, erdélyi hegyekből idáig húzódó hor-dalékkúpok peremei.

Turisztikai szempontból is jelentős az a tájképi élmény, amelyet a vezetékektől, modern épületektől alig átrajzolt pusztai táj jelent, a háttérben megjelenő Bihar-hegység látványával. Ugyancsak vonzó lehet a gazdag és élő népművészeti örökség (szürkészítés, hímzés stb.), a népi építészet sokszínű emlékanya, az ősi településszerkezetet megőrző, hagyományos parasztportákból álló faluképek valamint az épített örökség kincsei a templomok, kúriák és Nagykerekiben a Bocskai Várkastély.

A halmozottan hátrányos helyzetű kistérség fenn bemutatott értékei magukban hordoznak egy olyan kitörési lehetőséget is, amelyet a közművelődés sajátos eszközeivel tud megfogalmazni és megvalósítani.

Lehetséges – e hogy a Bihar-i kistérség összefogása olyan kulturális seregszemlét hozzon létre, amely a kistérséget a figyelem középpontjába állítja akár országosan is? Lehetséges-e olyan hagyományokat, népszokásokat bemutató és a helyi amatőr művészeti csoportokat is felvonultató program, amely sikeres, és hosszútávon fenntartható, és amely képes hozzájárulni a térség fejlődéséhez népességmegtartó erejének erősítéséhez például a falusi vendéglátás szokásának kialakításával vagy a helyben előállított „biharikumok” megmutatásával?

Számos jó gyakorlat bizonyította már a térségi, kistérségi összefogások sikerét, eredményességét. A Méliusz Központ és társrendezői, Nagykereki Község Önkormányzata

Vásári & Vásári Produkció a komplex kistérségi napok megrendezésében találták meg ezt a lehetőséget. A tematika, a pajzán hagyományok feltárása és nyilvánosságra hozása, már 2008-ban megfogalmazódott Vásári József előadóművészen, aki a természetes partnerének tekintette a megyei művelődési központot. A partnerek hittek abban, hogy a pajzanság a helyi értékek bemutatásával együtt hatványozott vonzerőt jelent majd a rendezvénynek és úgy gondolták, hogy a programoknak kiváló háttérrel fog biztosítani a méltatlanul kevés figyelemnek örvendő Bocskai várkastély történelmi hangulatú termeivel és kiváló adottságú parkjával. Már 2008-ban elindult a munka: elkészült a rendezvény logója, összeállt az előzetes programterv, költségvetés és születőben volt a rendezvény honlapja és marketing terve. A konkrét elképzelésekkel, a látványos grafikai megjelenéssel, a különböző versengésekre szóló felhívásokkal kerestük meg a térség önkormányzatait, kérve segítő együttműködésüket. A térség tizenegy – elsősorban Nagykerekihez közel fekvő – településének vezetőivel 2009 tavaszán két alkalommal is tartottunk egyeztetést, amelyeken tovább gazdagodott a program. Az önkormányzatok egyhangúan támogatták az elképzeléseket. A Berettyóújfalui kistérség megbízta a Méliusz Központot a fesztivál megrendezésével, jelezve, hogy a megvalósítandó program reményeik szerint olyan szintű esemény lesz, amely tartósan ráirányítja a figyelmet „Biharországra”. Ekkorra kialakult az együttműködők végleges köre, amelyben intézményeket, önkormányzatokat, civil szervezeteket és vállalkozásokat találunk. Így a

Méliusz Központ, a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága, Nagykereki, Kismarja, Pocsaj és Hosszúpályi községek önkormányzatai, a Bihari Népművészeti Egyesület, a Népművelők Hajdú-Bihar Megyei Egyesülete, Vásári és Vásári Bt. és a Magyar Szőlő- és Borkultúra Nonprofit Kft. A siker érdekében azonosítottuk a kistérségben a lehetséges partneri kört. A megyei közművelődési adatbank és a kistérségi adatok alapján, valamint a helyi adatgyűjtés után megszólítottuk a térség kiscsoportjait, amatőr művészeti és hagyományörző csoportjait, akik közül sokan jelezték részvételi szándékukat. A kistérség települései meghívták a határon túl, Érmelléken lévő testvér településeket is (Nagykereki-Kiskereki). A fesztivál nemzetközi jellegét nem csak a határ menti együttműködés jelentette, hanem a beregszászi színház előadása, de még inkább a versenyekre jelentkező csoportok és szolisták köre, hiszen Jánoshalmától Csíkfalváig érkeztek jelentkezések.

A háromnapos program összeállításában sikerült a hivatásos művészek, társulatok és az amatőr előadók, produkciók összhangját megtalálni, lehetőséget teremteni a fesztivál felhívására született és feltárt anyagok bemutatására. A megnyitót követően – rendhagyó módon – a megjelentek megemlékeztek a fejedelemről a várkastély parkjában lévő Bocskai szobornál, ezzel erősítve a helyi, térségi identitás egyik alapkövét.

A fesztivál közvetlen célja, hogy a rendezvény közönsége a versenyzők, és a meghívott előadók által megélhesse a szerelem, a pajzán humor, a zene, a tánc, a bor és a közös főzés felszabadító és összekovácsoló erejét.

A fesztivál sikerét a meghívott, igen színvonalas, pajzán produkciók garantálták. Kiszámíthatatlan volt azonban a fesztivál felhívásainak fogadtatása, a jelentkezők száma.

Hatalmas siker volt Berecz András Turóspulicka című műsora a várkastély belső, igen hangulatos udvarán. Vásári József és Szilágyi Adrienn ugyancsak itt és telt ház előtt adta elő Faludy György Villon balladáiból összeállított műsorát „Vérembe folyt a vörös telihold” címmel.

A legnagyobb várakozás a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház vendégjátékát előzte meg. A társulat Boccaccio Dekameronját adta elő rendkívül szórakoztató és formabontó módon, Vidnyánszky Attila rendezésében.

Egyfajta állandóságot jelentett a Técsői Banda jelenléte. Tagjai nemcsak a hajnalig tartó táncházakhoz biztosították a talpalávalót, hanem folyamatos jelenlétükkel a spontán kialakuló énekes-táncos alkalmaknak is házigazdái voltak. Az Etnofon Zenei Társulat lenyűgöző koncertje volt a fesztivál egyik záró eseménye.

A fesztivál első napján nyílt meg Boross Attila grafikusművész illusztrációinak kiállítása, amelyet Babits Mihály Erato című művéhez készített. A Bihari

Népművészeti Egyesület kirakodó vására és népművészeti bemutatói folyamatosan biztosították a helyi hagyományok jelenlétét.

A legsikeresebbnek a pajzán műsorok versenye bizonyult. A fesztivál rendezői három kategóriában várták pajzán témájú előadással – magyar nyelvterületről – énekesek, mesemondók, vőfélyek, zenekarok, színjátszó csoportok, csepűrágók, bábosok, falusi színjátszók, alakoskodók stb. jelentkezését:

I.kategória: mese-, próza-, versmondó, énekes. Műsoridő maximum 7 perc.

II.kategória: zenekarok, énekes csoportok előadása. Műsoridő maximum 10 perc.

III. kategória: színházi társulatok, színjátszó csoportok, bábosok. Műsoridő maximum 20 perc, ami lehetett darab részlet is.

A szervezők nagy érdeklődéssel várták a felhívásokra beérkező jelentkezéseket.

Határidőig 15 produkció jelentkezési lapja érkezett be Jánoshalmától Csíkfalváig. Sajnos a nemes versengés előtt két erdélyi csoport különböző nehézségek miatt lemondta a fellépését. A szépszámú közönség óriási tapssal és önfeledt nevetéssel köszönte meg a különböző műfajokban bemutatott, sok esetben helyi gyűjtésű, pajzán humorral átszőtt előadásokat. A produkciókat Kiss Ferenc népzeneész, Föhrénci Gyula népzeneész, Meleg Vilmos színművész értékelték. Döntésük alapján a Magyar Szőlő- és Borkultúra Nonprofit Kft. által felajánlott fődíjat a Konyári Délibáb Nótakör kapta. Első díjat kapott a Fehérmályva Hagyományörző Egyesület (Biharkeresztes), második lett az Alföld Színpad (Debrecen), míg a képzeletbeli dobogó harmadik helyét a Bakakórus (Kismarja) foglalta el. A díjazottak és különdíjban részesültek a fesztivál utolsó napján, a nagyszínpadon gálaműsor keretében mutatták be ismét műsoraikat. Ugyancsak sikertörténetnek bizonyult a Vágykeltő népi étkek és italok versenye. A fesztivál rendezői Bihar megye (RO) és Hajdú-Bihar megye (HU) települései jelentkezését várták. A megmérettetésen – inkább gasztronómiai bemutató – öt csapat vett részt, amelyek a helyi szokások, valamint a köztudatban élő ismeretek felhasználásával alkották meg ételkülönlegességeiket, amelyek többször látványukban is pajzánok voltak. A zsűri – elismerve a csapatok kiemelkedő teljesítményét – nem adott ki helyezéseket, minden csapatot győztesnek tekintett. Igen izgalmasnak ígérkezett a Bocskai hasonmás verseny. A győztesre „komoly” feladatok vártak volna, azonban nem akadt bátor jelentkező, aki a három nap alatt teljesítette volna kötelmeit.

Szereplési lehetőséget kaptak a kistérség néptánccsoportjai, akik a fesztivál utolsó napján, a főzőverseny idején léptek fel a kastélyparkban felállított nagyszínpadon. Igazi különlegesség volt az a magyar nóta műsor, amelyre a Méliusz Központ által szervezett Hajdú-Bihar megyei csoportos nótanéklési verseny legjobbjai kaptak meghívást. Az időzítés tökéletes volt, éppen a műsor idejére

készültek el a vágykeltő ételek, amelyek kóstolásához remek hangulatot varázsoltak az énekesek és Maczó György zenekara.

A fesztivál megrendezését támogatta Hajdú-Bihar Megye Önkormányzata, a Bihari Önkormányzatok Többcélú Kistérségi Társulása, a Magyar Szőlő- és Borkultúra Nonprofit Kft., az Etnofon és az Oktatási és Kulturális Minisztérium Közkincs Programja.

Bízunk abban, hogy a kezdeményezés folytatódik 2010-ben. Az első év kedvező tapasztalatai, tanulságai megkönnyíthetik a szervezést. Sokan megmozdultak, aktivizálódtak a siker érdekében. Közösségek, egyének, önkormányzatok, vállalkozások érezték magukénak a programot. Azonban az is kiderült, hogy a falusi szálláshelyek száma elenyésző. Nagyon nehezen sikerült kielégíteni a csoportos étkezés iránti igényeket. Elindult egy folyamat, amely sokaknak a figyelmét, érdeklődését néhány napra Bihar felé fordította. Bizonyosodott, hogy a közművelődés sajátos eszközeivel, széles társadalmi összefogással jelentős szerepet tud betölteni a területfejlesztésben, egy terület fejlesztésében.

Pajzán vigasságok I. nemzetközi fesztiválja a folk, bor és a népi étek jegyében
Komplex kistérségi napok Biharban. Nagykereki, Bocskai várkastély,
2009. augusztus 13–15.

Berecz András estje